

Prorokyňa s latinským brkom, Hrotsvita z Gandersheimu (Druhá časť)

Lucia Laudoniu

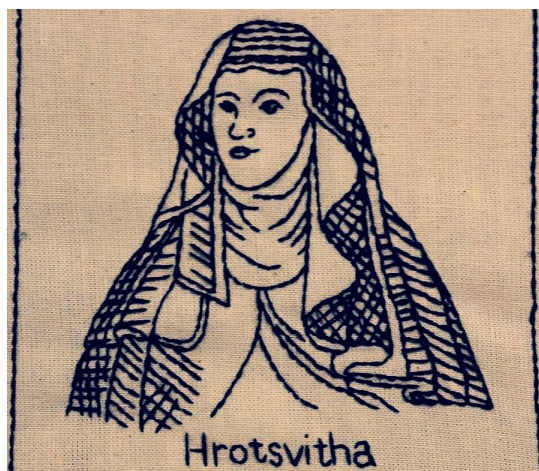
29. júna 2021 ✚ Kultúra

pokračovanie I. časti

Čo s oddanosťou sa koná, ľahko sa prekonáva. *Quod devote agitur, facile perficitur*. Za ľahkosťou verša prvej kresťanskej latinskej dramatičky v nemeckých krajoch Hrotsvity z Gandersheimu treba vidieť duchovné závažie modlitieb, hodiny a hodiny filologickej prípravy, aj boj s neskroteným orlom vlastnej fantázie.

Aj pierka majú svoju hmotnosť, najmä keď sú ich tisíce. Pierka slov z Hrotsvitinej hry *Abraham*, rovnako známej pod dlhším názvom *Pád* (v origináli pošmyknutie) a *obrátenie Márie*, vnučky (prekladatelia sa niekedy prikláňajú k termínu *neter*) *pustovníka Abraháma* (*Lapsus et conversio Mariae neptis Habrahae heremicolae*), oťažievajú pod úrodným dažďom dramatickej výpovede.

Vyberme sa spoločne za „zlatým grálom“ v podobe posolstva tejto hry. Aké stylistické prostriedky Hrotsvita používa a čím sa prihovárajú ľudstvu staršiemu o viac, než tisícročie?

Hrotsvitu z Gandersheimu prezývali aj Saskou Sibylou.

Zdroj: witfestival.projectytheatre.org

Boh prichádza za človekom v prestrojení. Hľadá nás v šatách ľudskej prirodzenosti, aby nám priviedol na správnu cestu.

Hrotsvitin hlavný mužský hrdina, eremita Abrahám, si robí starosti o svoju príbuznú, sirotu Máriu. Inšpiruje ju, aby viedla život čistoty. Po sexuálnej aférke s podvodníkom v mníšskej kutni však zahanbená Mária utečie a stáva sa kurtizánou. Nešťastný pustovník sa vyberie za Máriou prezlečený za milenca, aby ju ako láskavý otec priviedol späť do monastickej komunity.

Motív prestrojenia sa v diele objavuje dvakrát: podvodník, *homo sceleratus*, si vezme mníšsky kabát, aby v sotva desaťročnom dieťati rozdúchal oheň milostných citov. Aké poučenie z toho plynie? Diabol operuje v ľudskom živote *sub specie bonorum*, pod maskou dobra, aby klamstvom otrávil zmätené duše.

Aj mních Abrahám sa prezlieka, je však ochotný maximálne riskovať a dočasne skryť svoju identitu a dôstojnosť zasvätenej osoby, aby rozmotal gordický uzol bolesti a vytrhol Máriu z hniezda hriechu. Boh skočí aj do bahna, aby topiacemu sa podal pomocnú ruku.

Pustovník Abrahám je obrazom Krista, dobrého pastiera, ktorý prichádza hľadať zatúlanú ovečku.

Zdroj: immagini8k.blogspot.com

Posolstvo dramatičky o sile prestrojenia však nie je jediným šťavnatým jablčkom z literárnej jablone. Hru otvára dialóg Abraháma a jeho spolupustovníka Efréma o márnosti prázdneho rozhovoru. Autorka si vyberá substantívum *confabulatio* etymologicky spriaznené s deponentným slovesom *fabulari*. Aj v slovenčine sa občas stretávame s pejoratívne zafarbeným slovesom *fabulovať*. Verbálne zahýbať, rozprávať rozprávky.

Aj toho najsladšieho cukru veľa škodí. Jedine sladkosť Božej oslavy nikdy nevyprchá a nikdy nás nepresladí. „*Nostra confabulatio eius debet esse laudatio, qui se congregatis in suo nomine medium spopondit interesse.*“ (Náš rozhovor má byť oslavou toho, ktorý zhromaždeným v jeho mene prisľúbil, že bude prebývať v ich strede.) Nemecká kanonička nám odhaľuje zmysel každého dialógu ako ustavičného chválospevu, *laudatio*. Nie je náhoda, že mníšske postavy, Abrahám a Efrém, sú dve. Ich dialógy posúvajú dej dopredu (Hrotsvita nie je priateľkou dlhých monologických reflexií, cesta k shakespearovským solilokviám podľa Hamletovho vzoru je ešte dlhá).

Útržkovitá dialogická forma dáva hre vnútorný motor, ktorý nahrádza limitovanú herecko-scénickú akciu. Tam, kde vládne sila slova, niet miesta pre vybité baterky veľkých afektov.

Brko bolo Hrotsvitiným každodenným chlebom.

Zdroj: photocentra.ru

Benediktínka Hrotsvita z Gandersheimu demonštruje primát slova antickým učením o mystériu mena (*nomen omen*) a dokonca aj astronomickými a astrologickými narážkami. Tieto nuansy prezrádzajú, že sa jej dostalo vynikajúceho vzdelania. *Donum sapientiae* bolo ihlou, ktorou ustavične vyšívala svoje texty.

Abraháмова replika *cogor nomine* (vedie ma meno, som vedený menom) privádza recipienta do náruče Bohorodičky. Abrahám sa domnieva, že meno Mária, ktoré nosila aj Božia Matka, predurčuje jeho malú neter (v origináli použitý výraz *neptis* však primárne označuje vnučku), ktorá stratila oboch rodičov, k panenskej službe Kristovi. „*Maria interpretatur maris stella* (Mária sa vykladá ako morská hviezda), *circa quam, videlicet, fertur mundus et rotatur polus* (vôkol ktorej sa predsa krúti svet a rotuje nebeská os).“ Ďalej čítame: „*Numquam occidit* (nikdy nezapadá), *sed navigantibus recti semitam itineris dirigit* (ale námorníkom ukazuje smer správnej cesty).“ Hrotsvita prirovnáva Pannu Máriu k hviezde, vôkol ktorej rotuje svet (vari latentný heliocentrizmus 10. storočia?).

Teologicky silný epiteton *auctrix virginitatis* nám predstavuje Pannu Máriu v rúchu pôvodkyne a darkyne panenstva. Substantívum *auctrix*, v maskulíne *auctor* (odtiaľ tiež slovenské autor), zdieľa rovnaký koreň so slovesom *augeo* (znásobujem, zväčšujem). Autor je ako rozsievateľ. Rozmnožuje to, čo je podstatné.

Vanitas vanitatum.

Zdroj: demimason.wordpress.com

„*Grandis est honoris, hominem aequari astrorum radiis* (Je nesmiernou čťou, aby sa človek rovnal lúčom hviezd)“, odpovedá malá Mária na prahu ľudskej a emocionálnej zrelosti. Autorkino zaujatie hviezdnu oblohou je evidentné aj z ďalších pustovníkových replík. Kladie Márii na srdce, že ak si zachová *castitas animae*, čistotu duše, ducha a tela, *pertransies aera* (prenikneš vzduchom), *supergradieris*

aethera (vznesieš sa nad éter) a *zodiacum percurres circulum* (prebehneš kruhom zvieratníka).

Za ďalšiu astronomickú klauzulu možno považovať Abrahámovo prirovnanie k padlej Venuši. Keď otec púšte o niekoľko rokov nájde Máriu páchať sexuálne ohavnosti, nazve ju padlou hviezdou, ktorú pohltilo peklo: „*Velut lapsa ab altitudine coeli, dimersa est in profundum inferni* (Stáby padlá z nebeských výšin ponorila si sa do hlbín podsvetia).“

Nebeské telesá a cyklus dňa a noci sprevádzajú Máriu ako nemí svedkovia jej vnútornej *metanoie*. Máriina konverzia sa odohráva v noci. Starec a neter sa vracajú do púšte nad svitaním, a nie *sub velamine noctis*, pod rúškom nočnej tmy. *Aurora* je astronomickým symbolom nového dňa a nového začiatku. Svitanie je znamením Máriinho pokánia – svitanie v duši.

Čas je vetrom vejúcim do plachiet hriechu. Človek je ustavične klamaný predstavou, že má ešte čas.

Zdroj: cutewallpaper.org

Prečo sa vlastne dala na zlé chodníčky? Ešte predtým, než sa z dospievajúceho dievčaťa s aspiráciou zložiť mníšske sľuby stala žena, ktorá zišla z cesty, *traviata* (povedané verdiovskou terminológiou, veď aj operná romanca talianskeho majstra realistického *belcanta* je príbehom o polepšenej kurtizáne), Abrahám jej vybudoval malú izbičku bez samostatného vchodu (*absque introitu cellulam*), kde sa mohla oddávať modlitbe. Abrahám si robí starosti, aby *immatura pupilla* (nezrelá dievčinka) vďaka svojej *immensa serenitas pulchritudinis* (nesmiernemu jasu jej spanilosti) nepodľahla milostnému vábeniu. Čoho sa človek najviac obáva, to je kameňom, ktorý na neho doľahne...

Predzvestou Máriinho pádu je zjavenie draka, ktorý si to namieri priamo do Abrahámovho sna. Drak zožral bielu holubicu, no eremita nebeské varovanie nepochopil správne. Aj to najčistejšie proroctvo sa zdá byť neriešiteľnou tajničkou, ak narazí na múr v podobe tvrdej či nechápavej hlavy.

Bez Kristovho kríža by Máriino pokánie nemalo zmysel.

Zdroj: avopix.com

Pustovník sa preľakol, že Cirkvi opäť hrozí prenasledovanie (*persecutio*), ktoré by veriacich mohlo uväzniť v sieti omylu (*in errorem*). O tri noci sa Abrahámovi zdalo, že holubica vyletela neporušená z drakových útrobov. Až po tomto videní si všimol, že v Máriinej cele je podozrivo ticho.

V túžbe za mladíkom, ktorý ju opantal, vyskočila cez okno, pretože miestnosť nemala dvere. Za týmto Hrotsvitiným literárnym obrazom sa skrýva poučenie, že kto má úmysel hrešiť, cestu k hriechu si nájde.

Hrotsvitin *heremicola* Abrahám a kajúcnica Mária sú voľnou variáciou životného príbehu východnej svätice Márie Egyptskej, ktorá prešla rovnako bolestnou skúsenosťou obchodovania s vlastným telom i hlbokým pokáním.

Ideovým predobrazom Márie z Hrotsvitinej hry je východná pustovníčka svätá Mária Egyptská.

Zdroj: keywordsbasket.com

Hra je plná úcty k intímite a dôstojnosti ženy. Zneužívať ju na feministickú propagandu však nie je namieste. Mária sa za každých okolností podriaďuje Abrahámovej vôli. Zlé jazyky tvrdia, že mních jej v detstve ukradol možnosť slobodnej voľby a robil na ňu nátlak, aby si obliekla rehoľný šat. Kontext celej hry však ukazuje pravý opak: sirota Mária je veľmi silnou osobnosťou, ktorá sa rozhoduje sama, inak by predsa dobrovoľne (a za chrbtom dobrodinca Abraháma) neutiekla z púšte za vášnivou mužskou náručou.

Kadiaľ sa bude ďalej kotúľať kľbko príbehu? Ako vyzerajú Hrotsvitine dramatizované verše pod lupou filológie? Prečo sa autorka venuje problému konzumácie mäsa v krčme a pýta sa, ako naložiť s majetkom prostitútky? Odpoveď na tieto otázky nás čaká v záverečnej časti našej trilógie o Hrotsvite z Gandersheimu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/prorokyna-s-latinskym-brkom-hrotsvita-z-gandersheimu-druha-cast/>